

Ervaren belasting examencorrectie hangt o.a. samen met (tevredenheid) facilitering

Half januari 2019 stuurde minister Slob de zogenaamde examenbrief naar de Tweede Kamer. In de brief met de nodige bijlages zijn veel wetenswaardigheden voor het gesprek op school over de examencorrectie te vinden. Bijvoorbeeld het uitgebreide onderzoek onder 10.000 correctoren in 2018. Daarvan zijn er 8.630 meegenomen in de rapportage, namelijk diegenen die minimaal 90% van alle enquêtevragen hebben ingevuld.

a: FvOv
Postbus 398
3700 AJ ZEIST

e: info@fvov.nl
w: www.fvov.nl

Uit het onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de correctie volgens zowel de eerste als tweede corrector doorgaans op orde is. De volledigheid van de tweede correctie is verbeterd ten opzichte van 2011, maar neemt ten opzichte van 2016 licht af.

Tabel 2.1 Volgens eerste correctoren is kwaliteit tweede correctie doorgaans op orde

Kwaliteitsaspecten tweede correctie						
Volledigheid (n=8.571)	Ze er volledig (integraal) 48%	Volledig 36%	Min of meer volledig 9%	Onvolledig 2%	Ze er onvolledig 1%	Kan niet overzien 4%
Zorgvuldigheid (n=8.566)	Ze er zorgvuldig 40%	Zorgvuldig 44%	Min of meer zorgvuldig 9%	Onzorgvuldig 2%	Ze er onzorgvuldig 1%	Kan niet overzien 4%
Soepelheid (n=8.572)	Ze er soepel 1%	Soepel 5%	Noch te streng, noch te soepel 64%	Streng 19%	Te streng 8%	Kan niet overzien 3%

Bron: Enquête correctiepraktijk CSE 2018, SEO Economisch Onderzoek (2018)

De helft van de correctoren ervaart de correctie als belastend tot zeer belastend. Daarbij bestaan wel grote verschillen tussen onderwijsniveaus en type examenvakken. Zo worden vmbo-examens veel minder vaak als (zeer) belastend ervaren dan havo- en wvo-examens, en ervaren correctoren van een alfa-vak de correctie minder vaak als (zeer) belastend dan correctoren van andere vakken. Het rapport geeft geen gedetailleerd overzicht van de bestede correctietijd per vak per leerling. Die zijn later op ons verzoek wel verstrekt en zijn in de bijlage te vinden. Dit overzicht leert dat de eerste corrector Engels gemiddeld 12 minuten per leerling besteedt, terwijl dat voor de corrector wiskunde C 86 minuten is. De gemiddelde correctietijd voor de eerste correctie is per leerling 46 minuten.

Scholen lijken wat te kunnen doen aan de belasting. De ervaren correctiebelasting hangt namelijk positief samen met een aantal aspecten van het correctieproces: de (tevredenheid met de) facilitering en het maken van afspraken over de organisatie van de correctie in schoolverband.

Onderstaande tabel geeft een beeld van de faciliteiten.

Tabel 3.5 Correctoren worden veelal gefaciliteerd door geen extra lessen te hoeven geven in de vrijgekomen uren van examenklassen

	Aardigheidje	(Financiële) compensatie voor (deel van) bestede uren	Geen extra lessen in vrijgekomen lesuren	Niet / minder surveilleren tijdens CSE	Declareren gemaakte onkosten	Geen facilitering
Eerste correctoren	1%	9%	47%	2%	2%	48%
Tweede correctoren	2%	27%	33%	1%	3%	42%

Bron: Enquête correctiepraktijk CSE (2018), SEO Economisch Onderzoek (2018)

Wanneer er binnen de school afspraken zijn gemaakt over de organisatie van de examencorrectie, dan valt de tevredenheid met de facilitering van zowel de eerste als de tweede correctie significant beter uit. Bij afspraken is 36 % van de eerste correctoren en 31 % van de tweede correctoren (zeer) tevreden over de facilitering. Wanneer er geen afspraken zijn gemaakt, is dat respectievelijk 25 en 21 %. De conclusie uit de examenbrief is dat op de scholen tijdig de nodige afspraken gemaakt moeten worden. Daarvoor zijn inmiddels de nodige instrumenten ontwikkeld, zoals de [adviestabel](#) voor het organiseren van de correctie en de [checklist faciliteren correctie centraal examens](#) voor schoolleiders.

Een andere bijlage bij de examenbrief is de *Examenmonitor VO* die een beeld geeft van wat de gevolgen zijn van de vanaf 2012 ingevoerde strengere exameneisen op de examenresultaten. Sinds 2012 moeten de examenkandidaten voor het centraal examen (ce) gemiddeld en 5,5 halen en vanaf 2013 mogen zij voor de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde ten hoogste één vijf halen.

Sinds 2012 vertoont het slagingspercentage een stijgende trend, die zich de afgelopen drie jaar zich stabiliseert.

Tabel 1. Slagpercentages per schooltype en examenjaar

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	aantal kandidaten
vmbo-bb	96,0%	96,8%	96,8%	97,5%	97,7%	98,1%	97,8%	18.777
vmbo-kb	93,4%	93,1%	95,0%	95,3%	95,8%	96,0%	95,2%	28.469
vmbo-gt	90,3%	91,4%	93,4%	94,3%	94,0%	92,9%	92,5%	56.345
havo	86,7%	88,0%	87,9%	87,6%	88,6%	87,2%	88,1%	54.609
vwo	87,5%	91,9%	89,8%	92,4%	91,2%	91,0%	91,9%	38.219
totaal	89,8%	91,4%	91,8%	92,6%	92,7%	92,0%	92,1%	196.419
aantal kandidaten	189.274	189.935	187.231	190.757	196.048	199.284	196.419	

In het schooljaar 2003 zat 57,1% van de leerlingen in het 3^e leerjaar in het vmbo. In de periode tot 2012 is sprake van een constante daling van het aandeel vmbo-ers, Vanaf 2015 is er weer een stijging tot 54,2% in 2015. Daarna daalt het aandeel vmbo-ers weer en komt in het schooljaar 2017/2018 uit op 52,6%. Daarmee bereikt het aandeel vmbo-leerlingen het laagste niveau in de afgelopen 14 jaar.

Tabel 24. Deelname voor schooltype in het derde leerjaar

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	aantal leerlingen
vmbo	53,4%	53,4%	53,8%	54,1%	54,2%	53,7%	52,6%	107.176
havo/vwo	46,6%	46,6%	46,2%	45,9%	45,8%	46,3%	47,4%	96.732
totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	203.908

De meeste leerlingen in het vmbo volgen de theoretische leerweg. De omvang van deze groep is al jaren voornamelijk stijgend. De dalende trend van het aandeel leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg zet gestaag door: van 31,3% in 2003 tot 18,6% in 2017.

Tabel 25. Deelname aan leerwegen in het derde leerjaar vmbo

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	aantal leerlingen
vmbo-bb	21,8%	21,5%	20,5%	20,3%	20,3%	19,9%	18,6%	19.965
vmbo-kb	27,4%	27,4%	27,6%	27,6%	27,3%	28,0%	28,2%	30.224
vmbo-gl	15,3%	15,5%	15,7%	15,8%	15,4%	15,8%	15,8%	16.926
vmbo-tl	35,6%	35,6%	36,2%	36,3%	37,0%	36,3%	37,4%	40.061
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	107.176

In de havo kiezen veruit de meeste leerlingen het profiel e&m. Bij het maatschappijprofiel c&m is sprake van een daling, die zich in vanaf 15/16 lijkt te stabiliseren. Er zijn ook leerlingen die twee profielen kiezen. De meest voorkomende dubbelprofielen zijn de combinaties n&t/n&g en e&m/c&m. Deze dubbelprofielen worden in onderstaande tabel aangeduid met 'combinaties'. Andere combinaties worden amper gekozen.

Tabel 26. Profielkeuze in het vierde leerjaar havo

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	aantal leerlingen
natuur/techniek	11,3%	12,0%	12,6%	13,3%	13,9%	13,6%	12,8%	8.065
natuur/gezondheid	19,2%	21,2%	22,5%	23,9%	23,6%	24,4%	24,4%	15.373
economie/maatschappij	45,7%	45,3%	43,5%	43,0%	43,8%	44,3%	45,4%	28.586
cultuur/maatschappij	16,0%	15,0%	14,4%	12,5%	11,6%	11,8%	11,4%	7.172
combinaties	7,8%	6,5%	7,0%	7,2%	7,0%	5,9%	5,9%	3.707

In het vwo kiezen leerlingen aanmerkelijk vaker voor een natuurprofiel dan in de havo. Het aandeel van deze profielen is de laatste jaren ook toegenomen, voornamelijk in het profiel n&t.

In vergelijking met het havo zijn veel meer vwo-ers ingeschreven in een dubbelprofiel.

Tabel 28. Profielkeuze in het vierde leerjaar havo/vwo naar geslacht

			2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
havo	jongen	N-profiel	41,5%	42,7%	45,8%	47,4%	47,0%	45,9%	44,4%
		M-profiel	58,5%	57,3%	54,2%	52,6%	53,0%	54,1%	55,6%
	meisje	N-profiel	29,7%	32,2%	35,0%	38,0%	38,2%	39,2%	39,2%
		M-profiel	70,3%	67,8%	65,0%	62,0%	61,8%	60,8%	60,8%
vwo	jongen	N-profiel	61,3%	62,2%	64,5%	66,0%	65,2%	63,7%	62,6%
		M-profiel	38,7%	37,8%	35,5%	34,0%	34,8%	36,3%	37,4%
	meisje	N-profiel	51,1%	53,0%	55,5%	58,2%	58,7%	60,1%	60,1%
		M-profiel	48,9%	47,0%	44,5%	41,8%	41,3%	39,9%	39,9%

Het blijkt dat jongens nog steeds vaker voor een natuurprofiel kiezen dan meisjes, maar dat het verschil wel afneemt. In 2011 kozen in de havo 41,5% van de jongens voor een natuurprofiel tegen 29,7% bij de meisjes, een verschil van 11,8%. In 2017 is dit verschil gedaald tot 5,2%. In het vwo is eenzelfde ontwikkeling. In 2011 koos 61,3% van de jongens een natuurprofiel terwijl dit bij meisjes ging op 51,1%, een verschil van 10,2%. In 2017 was dit verschil gedaald tot 2,5%. Zowel in het havo als in het vwo is er nauwelijks verschil in de mate waarin jongens en meisjes kiezen voor een dubbelprofiel.

Het gemiddelde cijfer voor het schoolexamen (se) is gelijk gebleven.

Tabel 6. Gemiddeld cijfer voor het schoolexamen

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
vmbo-bb	6,49	6,49	6,49	6,49	6,50	6,50	6,50
vmbo-kb	6,51	6,51	6,51	6,52	6,54	6,55	6,62
vmbo-gt	6,54	6,54	6,55	6,57	6,58	6,59	6,58
havo	6,41	6,43	6,45	6,44	6,45	6,45	6,45
vwo	6,78	6,77	6,79	6,80	6,80	6,79	6,78

In onderstaande tabel wordt het landelijke beeld gegeven van het verschil tussen het se- en ce-cijfer. Het se-ce verschil kan alleen worden berekend voor vakken waarbij er zowel een se als een ce is. In de tabel geeft een negatief cijfer aan dat het ce-cijfer hoger is dan het se-cijfer.

Tabel 9. Gemiddeld verschil tussen cijfer schoolexamen en centraal examen

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
vmbo-bb	-0,14	-0,19	-0,23	-0,27	-0,24	-0,39	-0,28
vmbo-kb	0,13	0,15	0,13	0,12	0,10	0,11	0,12
vmbo-gt	0,19	0,21	0,08	0,01	0,11	0,15	0,17
havo	0,03	-0,13	0,00	0,01	-0,03	0,03	0,01
vwo	0,24	0,05	0,23	0,12	0,16	0,13	0,13

De examenbrief en de bijlages zijn te vinden op:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z00367&did=2019D00846

Bijlage: correctietijd in minuten per vak/leerling

Vak	vmbo		havo		vwo		alle niveaus	
	1e correctie	2e correctie	1e correctie	2e correctie	1e correctie	2e correctie	1e correctie	2e correctie
aardrijkskunde	33,63	18,61	48,44	25,99	54,70	25,28	45,02	23,33
beeldende vakken	40,26	27,15			62,18	42,26	46,72	30,68
biologie	25,09	18,05	32,78	18,67	43,29	24,57	33,58	20,61
Duits	13,53	9,23	20,64	14,00	13,92	8,35	15,68	10,33
economie	28,58	17,88	35,62	19,77	48,19	25,37	36,49	20,75
Engels	11,55	8,24	10,83	7,41	13,04	8,14	11,87	7,97
filosofie			56,30	37,87	65,65	32,91	63,61	33,96
Frans	17,97	12,93	18,98	11,30	17,77	10,73	18,15	11,42
geschiedenis	32,46	20,47	54,75	29,08	65,57	32,55	51,15	27,46
Grieks					72,25	33,12	72,25	33,12
kunst			65,28	32,75	83,05	38,53	73,27	35,34
maatschappijkunde / maatschappijwetenschappen	34,90	27,79	52,22	29,25	66,89	33,92	51,96	30,28
management & organisatie			44,02	24,38	48,94	26,33	46,84	25,50
muziek			60,70	24,63	60,99	33,63	58,09	29,50
nask1	35,40	25,18					35,40	25,18
nask2	30,38	19,96					30,38	19,96
natuurkunde			44,17	26,63	50,17	27,07	47,92	26,79
Nederlands	36,48	23,52	48,99	23,40	53,22	27,23	45,24	24,64
scheikunde	36,11		38,69	21,20	49,60	27,62	45,13	25,13
Spaans					12,97	10,25	12,97	10,25
tehatex			69,74	40,41	80,29	44,95	72,36	42,44
tekenen	45,76	30,89			70,44	52,35	61,23	41,17
wiskunde	29,13	19,03					29,13	19,03
wiskunde A			42,99	24,26	47,71	27,44	44,87	25,55
wiskunde B			43,28	27,40	57,84	30,76	52,92	29,60
wiskunde C					85,71	34,96	85,71	34,96

* betreft de gemiddelde correctietijd per vak in minuten, uitgesplitst naar onderwijsniveau (uitgedraaid voor vakken met minimaal 10 respondenten)
Bron: Enquête correctiepraktijk CSE 2018, SEO Economisch Onderzoek (2018)